

Dymitr Fiłosofow
Przełożyła Ewangelina Skalińska
(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

ORCID: 0000-0002-2911-4074

Opracował Piotr Mitzner
(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

ORCID: 0000-0003-4636-7062

Dymitr Fiłosofow (1872–1940) był wybitnym rosyjskim publicystą, eseistą i redaktorem, rozpoczynał jako krytyk literacki i teatralny, a także znawca sztuki w „Mirze Iskusstwa”, słynnym czasopiśmie epoki Srebrnego Wieku. Od 1919 roku do końca życia mieszkał w Polsce, gdzie redagował rosyjskie gazety emigracyjne: „Za Swobodu!”, „Motwa” i „Miecz”. W latach 1934–1936 prowadził w Warszawie polsko-rosyjski klub dyskusyjny „Domik w Kołomnie”. Niedawno ukazał się w języku polskim obszerny wybór jego artykułów¹. Nie wszystkie jednak trafiły do tej edycji. Publikujemy właśnie jeden z pominiętych tekstów. Jest on ważny z dwóch powodów. Po pierwsze, u progu naszej niepodległości podkreśla zarazem bliskość, jak i odrębność kultury polskiej i rosyjskiej; po drugie, stał się inspiracją dla Józefa Czapskiego do napisania dla „Za Swobodu!” artykułu O *Młodej Polsce*². Był to jego debiut pisarski, w którym wystąpił właśnie jako przedstawiciel młodego pokolenia Polaków, o których Fiłosofow wspomina w zakończeniu tego artykułu.

Na wystawie

Jak wiadomo, szanowny prof. Marian Zdziechowski zwalcza szkodliwy wpływ kultury rosyjskiej³. Obawia się jej trucizny bezmiaru i wszechogarniającej otchłani. Jak to się czasem zdarza, ten uczciwy i kulturalny wróg ducha rosyjskiego został tak oczarowany tymże duchem, że poświęcił jego badaniu niemal wszystkie swoje rozprawy literaturoznawcze. To kuszące piekło przyciąga go coraz bardziej. „Jest upojenie w boju, w biegu i na przepaści mrocznej brzegu”⁴.

Profesor często jeździł do Rosji. Jego posiadłość znajdowała się pod Mińskiem, na Kresach – pięcie achillesowej kultury polskiej. Jednak jego życie naukowe związane było z Krakowem. Kraków – jest twierdzą prawdziwej kultury polskiej, miastem tradycji, a na dodatek tradycji – dobrej. Mieści się tam Uniwersytet Jagielloński, który z dawien dawna zajmuje ważne miejsce wśród uczelni europejskich. Profesor czuł się tam bezpieczny i robił śmiało wycieczki z twierdzy polskości na bezbrzeżne pola tajemnicznej Rosji...

¹ D. Fiłosofow, *Pisma wybrane*. Wybór i opracowanie P. Mitzner. Przekład H. Dubyk, E. Skalińska, R. Szczęśny. T. 1–2. Warszawa 2015.

² J. Czapskij, *O Młodej Polsce*, „Za Swobodu!” 1923, nr 3. Przekład w: P. Mitzner, *Warszawski krąg Dymitra Fiłosofowa*, Warszawa 2015, s. 30–37.

³ M. Zdziechowski, *Wpływy rosyjskie na duszę polską*, Kraków 1920. Fiłosofow i Zdziechowski mieli odmienne poglądy w wielu kwestiach, nawet zasadniczych, pozostawali jednak w głębokiej przyjaźni, której początki sięgają lat przedrewolucyjnych.

⁴ A. Puszkina, *Uczta podczas dżumy*, tłum. S. Pollak.

Jednak trucizna kultury rosyjskiej dotarła nawet do Krakowa. W jednym z krakowskich teatrów wystawiono ostatnio sztukę N.N. Jewreinowa *To, co najważniejsze*, w reżyserii p. Nowakowskiego⁵. Niebezpieczna sztuka, ale – proszę bardzo – ciesząca się dużym powodzeniem.

Dramat ten w pewnym sensie przypomina *Życie snem* Calderona.

Oczywiście nie mam zamiaru porównywać hiszpańskiego geniuszu wojującego katolika z talentem ateusza Jewreinowa – aktora, reżysera i w pewnym sensie – awanturnika z „paniczyków” – awanturników. Mówię tylko o temacie. Charakterystyczne, że dramat ten został napisany już za bolszewików, kiedy rzeczywiście nie wiadomo, co jest snem, a co – rzeczywistością.

To wszystko przypomniało mi się przypadkiem, kiedy trafiłem w tutejszej Zachęcie na pośmiertną wystawę malarza Krzyżanowskiego⁶. Na ulicach słychać krzyk: „Dodatek nadzwyczajny!”, a ja – zwiedzam wystawę. I proszę sobie wyobrazić, że spotkałem na tej wystawie pewnego znanego Polaka, którego ogromnie niepokoi wynik wyborów prezydenckich⁷.

CAŁY TEKST JEST DOSTĘPNY W WYDANIU PAPIEROWYM „TEKSTUALIÓW”
I W PRENUMERACIE INTERNETOWEJ CZASOPISMA.

⁵ Nikołaj Jewreinow (1879–1953), reżyser, teoretyk teatru i dramatopisarz, od 1925 roku na emigracji. Filozofów zwalczał Jewreinow i deprecjonował jego sławę, prawdopodobnie z przyczyn osobistych jako jeden z krytyków ośmieszonych przez niego w kabarecie *Kriwoje Zierkato*. Krakowska premiera *Tego, co najważniejsze* miała miejsce w 1922 roku w Teatrze Miejskim im. J. Słowackiego w reżyserii Zygmunta Nowakowskiego.

⁶ Konrad Krzyżanowski (1872–1922), wybitny artysta malarz, preekspresjonista.

⁷ Artykuł *Filozofowa* opublikowany został 10 grudnia 1922 roku, w dzień po wybraniu na stanowisko prezydenta Gabriela Narutowicza.